

Механізм ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації та економічних викликів

Актуальність теми дослідження. Дослідження особливостей механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств обумовлюється відсутністю науково обґрунтованого розуміння даного процесу в умовах діджиталізації та економічних викликів.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується наявністю значного числа чинників, які негативно впливають на функціонування інноваційно орієнтованих підприємств. З огляду на це актуальним напрямком функціонування українських інноваційно орієнтованих підприємств є формування механізму ефективного управління фінансовою безпекою, що в умовах діджиталізації та економічних викликів має також вплив і на систему бізнес–планування в цілому.

Постановка мети і завдань дослідження – дослідити особливості механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації та економічних викликів.

Метод або методологія дослідження. В статті використано наступні методи: графічний, монографічний, аналізу і синтезу, систематизації.

Презентація основного матеріалу (результати дослідження). Функціонування механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств передбачає постійну взаємодію функцій планування, аналізу, регулювання, контролю мотивацій в процесі прийняття оптимальних управлінських рішень керівництвом і структурними підрозділами.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності інноваційно орієнтованих підприємств для зменшення негативного впливу економічних викликів на механізм ефективного управління фінансовою безпекою.

Висновки за статтею. Для визначення складових механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств використано процесний підхід, який дозволяє чіткіше розмежовувати активність структурних підсистем підприємства щодо нейтралізації загроз та небезпек підприємства. В умовах діджиталізації та економічних викликів даний підхід є найбільш доречним, тому що дозволяє адаптуватися під швидкозмінні умови зовнішнього середовища.

Ключові слова: механізм, ефективність, управління, фінансова безпека, бізнес–планування, інноваційно орієнтовані підприємства, діджиталізація, економічні виклики.

VDOVENKO N. M., OVCHARENKO Ye. I.,
GUK O. V., BABIY L. I.

The mechanism of effective management of financial security in the business planning system of innovatively oriented enterprises in the conditions of digitalization and economic challenges

Relevance of the research topic. The study of the features of the mechanism of effective management of financial security in the business planning system of innovatively oriented enterprises is conditioned by the lack of a scientifically based understanding of this process in the conditions of digitalization and economic challenges.

Formulation of the problem. *The current stage of development of the national economy is characterized by the presence of a significant number of factors that negatively affect the functioning of innovation-oriented enterprises. In view of this, the formation of a mechanism for effective management of financial security, which in the conditions of digitalization and economic challenges, also has an impact on the business planning system as a whole, is an urgent direction of the functioning of Ukrainian innovation-oriented enterprises.*

Setting the purpose and objectives of the study – *to investigate the features of the mechanism of effective management of financial security in the business planning system of innovatively oriented enterprises in the conditions of digitalization and economic challenges..*

Research method or methodology. *The article uses the following methods: graphic, monographic, analysis and synthesis, systematization.*

Presentation of the main material (research results). *The functioning of the mechanism of effective management of financial security in the business planning system of innovatively oriented enterprises involves the constant interaction of the functions of planning, analysis, regulation, control of motivations in the process of making optimal management decisions by management and structural units.*

Field of application of results. *The results of the study can be used in the practical activities of innovative enterprises to reduce the negative impact of economic challenges on the mechanism of effective management of financial security.*

Conclusions on the article. *To determine the components of the mechanism of effective management of financial security in the business planning system of innovatively oriented enterprises, a process approach was used, which allows to more clearly distinguish the activity of the structural subsystems of the enterprise regarding the neutralization of threats and dangers of the enterprise. In the conditions of digitization and economic challenges, this approach is the most appropriate, because it allows you to adapt to the rapidly changing conditions of the external environment.*

Keywords: *mechanism, efficiency, management, financial security, business planning, innovation-oriented enterprises, digitalization, economic challenges.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується наявністю значного числа чинників, які негативно впливають на функціонування інноваційно орієнтованих підприємств. До таких чинників, окрім війни та, відповідно, економічної кризи, варто віднести, насамперед, нестабільність податкового та регуляторного законодавства, інфляційні процеси, нестачу кредитних ресурсів, посилення недобросовісної конкуренції, низький рівень капіталізації бізнесу, зниження рівня інвестиційної активності, уповільнення платіжного обороту, зростання числа збиткових підприємств тощо. Дія цих чинників викликає аритмію у русі матеріальних та фінансових потоків, призводить до значних втрат і збитків і, як наслідок, втрати підприємством фінансової безпеки. З огляду на це актуальним напрямком функціонування українських інноваційно орієнтованих підприємств є формування механізму ефективного управління фінансовою безпекою, що в умовах діджиталіза-

ції та економічних викликів має також вплив і на систему бізнес-планування в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Фінансова безпека підприємства може бути визначена як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат по цінних паперах підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного і фінансового розвитку [2; 7; 9]. Процес становлення фінансової складової економічної безпеки в системі бізнес-планування інноваційно орієнтованих підприємств доцільно розглядати як процес запобігання можливим збиткам від негативних впливів на економічну безпеку по різних аспектах її фінансово-господарської ді-

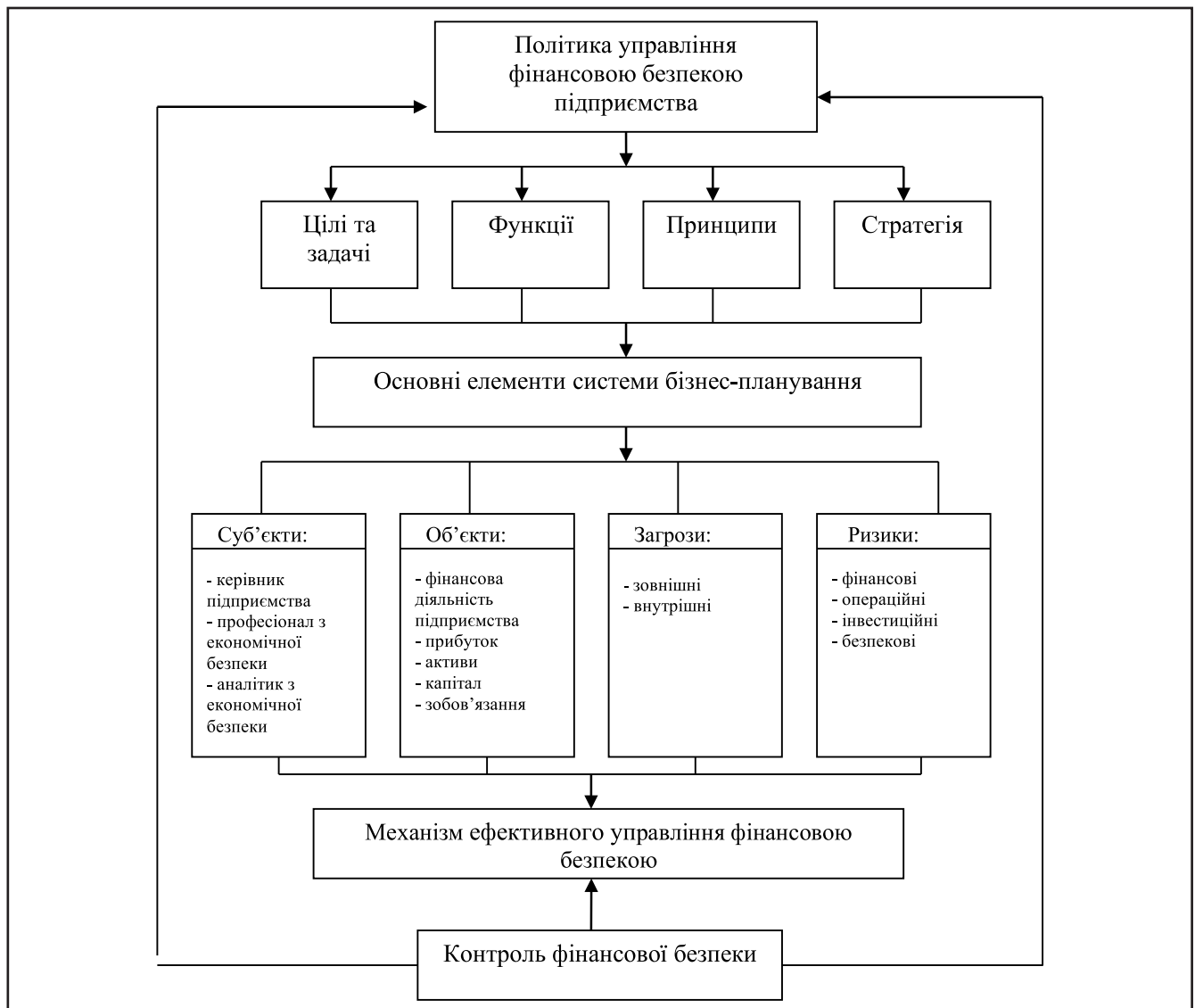
яльності, тобто становлення забезпечення прибутковості та стійкості бізнесу [4; 8; 10], його економічної безпеки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) – дослідити особливості механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації та економічних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фінансова безпека в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств – це єдність, що складається із взаємозалежних частин, кожна з яких приносить щось конкретне в систему безпеки, що дозволяє мати унікальні характеристики цілого; всі еле-

менти безпеки, що перебувають у відносинах і зв'язках один з одним, що утворюють цілісну систему безпеки, яка володіє новими, більше високими якістьми [1]. Управління системою фінансової безпеки – свідомий цілеспрямований вплив із боку суб'єктів управління інноваційно орієнтованим підприємством та системою його безпеки на об'єкти безпеки, який здійснюється із метою направлення їх дії на зниження рівня загроз і ризиків та попередження небажаних результатів економічної діяльності [3; 6].

Об'єктом управління системою фінансової безпеки інноваційно орієнтованого підприємства є його фінансова діяльність, суб'єктом – окремий власник або менеджер. Зазначені елементи управління фінансовою безпекою в сукупності складають механізм ефективного управління

Механізм ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств

ІННОВАЦІЙНО–ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств. Сукупність об'єкта і суб'єкта управління в діяльності служб фінансової безпеки інноваційно орієнтованого підприємства формує систему управління, яка включає: механізм управління; організаційні структури управління; процеси забезпечення фінансової безпеки [5]. Ця структуризація дає можливість запропонувати схему механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств (див. рисунок).

Відповідно, процес управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств базується на механізмі управління. Механізм управління системою фінансової безпеки інноваційно орієнтованих підприємства, з одного боку, являє собою сукупність основних елементів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень по забезпеченню захисту його фінансових інтересів від різноманітних загроз, а, з другого, механізм управління безпекою інноваційно орієнтованих підприємства – це сукупність органів управління всіх рівнів підприємства, що діє на базі нормативно–правових документів, технічних засобів забезпечення процесу управління, організація формальних і неформальних взаємин між внутрішніми суб'єктами управління в процесі планування та проведення заходів щодо протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам і ризикам, а також взаємин із зовнішніми організаціями.

Відповідно, функціонування механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств передбачає постійну взаємодію функцій планування, аналізу, регулювання, контролю мотивацій в процесі прийняття оптимальних управлінських рішень керівництвом і структурними підрозділами.

Фінансовий план містить: розробку й узгодження фінансової моделі інноваційно орієнтованого підприємства; формування прибуткового балансу ресурсів і вкладень розрахунок прогнозованих фінансових результатів; складання плану руху капіталу, плану фінансових операцій, плану розробки та впровадження фінансових продуктів і послуг; формування бюджету підприємства на рік у його доходній і витратній частинах; встановлення лімітів видатків на утримання підприємства, визначен-

ня мінімальної рентабельності та доходної частини бюджету, розрахунок податкових платежів; розрахунок прогнозованих показників і нормативів.

Фінансовий аналіз та контроль виробничо–господарської діяльності інноваційно орієнтованого підприємства – це діагноз його фінансового стану, який допомагає виявити та мобілізувати внутрішньогосподарські резерви, збільшити доходи та прибутки, зменшити витрати виробництва, підвищити рентабельність, поліпшити фінансово–господарську діяльність у цілому.

Процес фінансового аналізу можна поділити на два блоки: аналіз фінансових результатів та рентабельності й аналіз фінансового стану інноваційно орієнтованих підприємств. Сутність фінансового контролю й обліку зводиться до процесу вивчення, порівняння, виявлення, фіксації проблем змісту та відображення в обліку господарських операцій і вжиття заходів для їх розв'язання, усунення порушень, попередження в подальшому. Треба відмітити, що фінансовий облік і контроль необхідно розглядати як систему, до якої входять суб'єкти, підконтрольні об'єкти та контрольні дії. Вершиною управління фінансовою безпекою є застосування сучасних методів фінансового планування та контролю – бюджетування. Воно поділяється на короткострокове, або поточне, яке охоплює період, не більший року, та капітальне, яке часто називають інвестиційним.

У рамках поточного бюджетування розглядають завдання оцінки та планування всіх вхідних і вихідних грошових потоків як результат діяльності інноваційно орієнтованого підприємства у короткостроковому періоді часу – місяць, квартал, рік. При цьому кожний із зазначених відтинків розбивається на менш тривалі періоди, наприклад, рік розбивається на дванадцять місяців. Головна мета такого планування полягає у тому, щоб оцінити брак грошових ресурсів і передбачити шляхи додаткового фінансування. Капітальне бюджетування пов'язане із плануванням інвестицій інноваційно орієнтованого підприємства в основні й обігові кошти, аби оцінити віддачу від інвестицій у довгостроковій перспективі впродовж кількох років. Кожне завдання капітального бюджетування оформляють у вигляді окремого інвестиційного проекту, для якого складають прогноз грошових потоків.

Перераховані блоки – це система, яка є першим кроком у побудові механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–

планування інноваційно орієнтованих підприємств. З неї слід розпочинати, і лише завершивши її, можна переходити до розв'язання інших проблем. Формування основних постулатів управління системою фінансової безпеки дозволяє більш системно визначити її сутність, яка є важливою складовою економічної безпеки підприємства й являє собою такий стан підприємства що: дозволяє забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність і достатню фінансову незалежність підприємства в довгостроковому періоді; забезпечує оптимальне залучення й ефективне використання фінансових ресурсів підприємства; дозволяє ідентифікувати небезпеки й загрози стану підприємства та розробляти заходи щодо їх вчасного усунення; дозволяє самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію; має бути оцінена кількісними та якісними показниками, що мають граничні значення.

Оскільки інноваційно орієнтоване підприємство є динамічною системою, то і його фінансова безпека не є статичним явищем, що викликає потребу постійного контролю й ефективного управління. На сьогоднішній час одним із методичних завдань зазначеної проблеми є визначення рівня фінансової безпеки, як невід'ємного елементу системи управління підприємством. Як свідчить аналіз основних публікацій із проблем рівня фінансової безпеки інноваційно орієнтованого підприємства, пропонується проводити його із застосуванням графічного підходу, методу бальних оцінок, критеріальних показників, кластерного аналізу тощо [4; 9]. Щодо практичного визначення управління фінансовою безпекою на інноваційно орієнтованому підприємстві, то можна його визначити як цілеспрямований процес впливу суб'єкта на об'єкт фінансової безпеки, і в теоретичному визначенні воно є системою сукупністю трьох складових: процесу управління, організації управління та інформації. Системі управління фінансовою безпекою будь-якого об'єкту можна розглядати як сукупність відносин безпеки, реалізованих за допомогою організаційної структури управління, нормативно-правового й організаційно-методичного забезпечення, процесів реагування на загрози та наявність моделі прийняття рішення залежно від ситуації.

Наявність цілей є необхідною умовою будь-якої системи, а щодо розгляду цієї проблеми можна виділити ряд особливостей:

1. Дії та діяльність в галузі забезпечення фінансової безпеки не є продуктивними, а значить, необхідно оптимізувати цілі для того, щоб мінімізувати затрати ресурсів у рамках досягнення цих цілей фінансової безпеки; одночасно необхідно раціонально використовувати ресурси для захисту корпоративних інтересів.

2. Цілі щодо забезпечення фінансової безпеки мають пріоритет перед іншими, тобто потреби щодо їх реалізації мають задовольнятися у першу чергу.

3. Пріоритетність цілей безпечного розвитку інноваційно орієнтованого підприємства не означає, що ці цілі повинні завжди стояти першими в загальному списку цілей безпечного розвитку. Якщо реалізація цих цілей не сумісна із державною політикою, це може створити ситуацію, яка становить загрозу розвитку держави, то необхідно переглянути цілі, проаналізувавши пріоритетність інтересів.

4. На кожному рівні механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес-планування інноваційно орієнтованих підприємств існують свої конкретні цілі. Беручи до уваги те, що у сфері забезпечення фінансової безпеки існує одна раціональна мета – мінімізація витрат і збитків, то її необхідно забезпечувати на всіх рівнях. При цьому не завжди окремі елементи можуть відповідати цій меті, але за рахунок групового ефекту можна досягти бажаного результату.

Виходячи із наведеної функції, необхідно розглянути цілі структурно. Залежно від терміну реалізації можна виділити стратегічні, оперативні та тактичні цілі. Так, стратегічні цілі варто розглядати як створення безпечного середовища існування, що відповідає сформованим матеріальним та духовним потребам населення. Формуючи тактичні цілі, необхідно визначити предмет, тимчасовий проміжок, організаційну структуру, що відповідає за досягнення мети. Кожен вид цілей не тільки не виключає інший, а й припускає їх спільне існування, а якщо необхідно, то і їх переключення, що забезпечує можливість переходу із однієї стратегії управління на іншу. Тому досягнення сукупності цілей управління можливе із позиції системного підходу. Системний підхід в управлінні припускає поєднання функціональних та ситуаційних основ, об'єднання фаз управління в єдиний управлінський цикл та різ-

ІННОВАЦІЙНО–ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

них рівнів об'єктів і суб'єктів управління у цілісну гнучку організаційну структуру. Виходячи із цього, управління фінансовою безпекою інноваційно орієнтованими підприємствами має враховувати можливість змін умов функціонування системи управління, забезпечення її гнучкого реагування на зміну умов шляхом переходу до альтернативних варіантів.

Висновки

Для визначення складових механізму ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес–планування інноваційно орієнтованих підприємств використано процесний підхід, який дозволяє чіткіше розмежовувати активність структурних підсистем підприємства щодо нейтралізації загроз та небезпек підприємства з огляду на необхідність досягнення: фінансової стійкості та незалежності; конкурентоспроможності технологічного потенціалу; ефективності управління, правового захисту; захисту інформаційного середовища; безпеки персоналу, майна та комерційних інтересів. В умовах діджиталізації та економічних викликів даний підхід є найбільш доречним, тому що дозволяє адаптуватися під швидкозмінні умови зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Антипенко Н. В., Бабій Л. І., Співак С. І., Скрипник В. В. Адаптація структурно–функціонального підходу до діагностики безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах фінансових ризиків глобалізованої національної економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 2. С. 11–16.
2. Вдовенко Н. М., Сухомлин Л. В., Бачкір І. Г., Гнатенко І. А. Управлінські засади моделювання державних пріоритетів в інноваційній економіці: диверсифікація підприємницької діяльності та адаптування ринку. Економіка та держава. 2021. № 9. С. 19–23.
3. Вдовенко Н. М., Федірець О. В., Зось–Кіор М. В., Гнатенко І. А. Роль енергоринку в менеджменті ресурсозбереження та ресурсоефективності конкурентоспроможних підприємств агропродовольчої сфери. Український журнал прикладної економіки. 2020. Том 5. № 4. С. 222–229.
4. Орлова–Курилова О. В., Ольшанський О. В., Буряк Є. В., Овчаренко Є. І. Державне регулювання розвитком інноваційного підприємництва в умовах зміни споживчих переваг: моделювання глобалізаційних та безпечових компонент. Агросвіт. 2021. № 16. С. 18–25.

5. Охріменко І. В., Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І., Гнатенко І. А. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації. Економіка та держава. 2021. № 8. С. 4–9.

6. Barna M., Chorna M., Androsova T., Ushakova N., Tuchkovska I. Ways to improve the management of the economic security of travel companies. IBIMA Business Review. IBIMA Publishing LLC, USA, 2019. pp. 1–10.

7. Khodakivska O., Kobets S., Bachkir I., Martynova L., Klochan V., Klochan I., Hnatenko I. Sustainable development of regions: Modeling the management of economic security of innovative entrepreneurship. International journal of advanced and applied sciences. 2022. № 9(3). pp. 31–38.

8. Mykhailichenko M., Lozhachevska O., Smagin V., Krasnoshtan O., Zos–Kior M., Hnatenko I. Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. № 43(3). pp. 403–414.

9. Ovcharenko I., Khodakivska O., Sukhomlyn L., Shevchenko O., Lemeshenko I., Martynov A., Zos–Kior M., Hnatenko I., Michkivskyy S., Bilyavska L. Spatial organization management: modeling the functioning of eco-clusters in the context of globalization. Journal of Hygienic Engineering and Design. 2022. № 40. pp. 351–356.

10. Zos–Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2020. № 42(4). pp. 504–515.

References

1. Antipenko N. V., Babii L. I., Spivak S. I., Skrypnyk V. V. (2022). Adaptation of the structural–functional approach to the safety diagnosis of an innovatively oriented enterprise in the conditions of financial risks of the globalized national economy. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience]*, 2, 11–16.
2. Vdovenko N., Sukhomlyn L., Bachkir I., Hnatenko I. (2021). Management principles of modeling state priorities in the innovative economy: diversification of business and market adaptation. *Ekonomika ta derzhava [Economy and state]*, 9, 19–23.
3. Vdovenko N. M., Fedirets O. V., Zos–Kior M. V., Hnatenko I. A. (2020). The role of the energy market in the management of resource conservation and resource efficiency of competitive enterprises in the agri–

food sector. *Ukrayins'kyi zhurnal prykladnoyi ekonomiky* [Ukrainian journal of applied economics], 5.4, 222–229.

4. Orlova–Kurilova O., Olshanskyi O., Buriak E., Ovcharenko E. (2021). State regulation of the development of innovative entrepreneurship in the face of changing consumer preferences: modeling of globalization and security components. *Agrosvit [Agroworld]*, 16, 18–25.

5. Okhrimenko I. V., Vdovenko N. M., Ovcharenko E. I., Hnatenko I. A. (2021). Innovations in the system of strategic security management of the national economy in the face of risks and uncertainties of globalization. *Ekonomika ta derzhava [Economy and state]*, 8, 4–9.

6. Barna M., Chorna M., Androsova T., Ushakova N., Tuchkovska I. (2019). Ways to improve the management of the economic security of travel companies. *IBIMA Business Review*. IBIMA Publishing LLC, USA, 1–10.

7. Khodakivska O., Kobets S., Bachkir I., Martynova L., Klochan V., Klochan I., Hnatenko I. (2022). Sustainable development of regions: Modeling the management of economic security of innovative entrepreneurship. *International journal of advanced and applied sciences*. 9.3, 31–38.

8. Mykhailichenko M., Lozhachevska O., Smagin V., Krasnoshtan O., Zos–Kior M., Hnatenko I. (2021). Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 43(3), 403–414.

9. Ovcharenko I., Khodakivska O., Sukhomlyn L., Shevchenko O., Lemeshenko I., Martynov A., Zos–Kior M., Hnatenko I., Michkivskyy S., Bilyavska L. (2022). Spatial organization management: modeling the functioning of eco–clusters in the context of globalization. *Journal of Hygienic Engineering and Design*, 40, 351–356.

10. Zos–Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. (2020). Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 42.4, 504–515.

Дані про авторів

Вдовенко Наталія Михайлівна,

д. е. н., професор, завідувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

Овчаренко Євген Іванович,

д. е. н., професор, професор кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Київ, Україна

Гук Ольга Володимирівна,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту підприємств, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

Бабій Леся Іванівна,

к. е. н., доцент, доцент кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

Data about the authors

Nataliia Vdovenko,

Dr. Sc. (Econ), Professor, Head of the Department of Global Economics, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv

Ievgen Ovcharenko,

Dr. Sc. (Econ), Professor, Professor of the Department of Public Administration, Management and Marketing, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Ukraine, Kyiv

Olga Guk,

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Management of Enterprises, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Ukraine, Kyiv

Lesya Babiy,

Ph.D in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Tax Management and Financial Monitoring, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine, Kyiv